

TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI

Sayı : 11902

Tarih : 15.05.2025

10/2731

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye’de yaşayan milyonlarca engelli yurttaş, eğitimden sağlığa, istihdamdan erişilebilirliğe, sosyal haklardan siyasal temsile kadar yaşamın pek çok alanında yapısal dışlanmaya, ayrımcılığa ve ihlallere maruz kalmaktadır. Mevcut yasal düzenlemelere rağmen uygulamadaki eksiklikler, kamu politikalarının yetersizliği ve denetimsizlik, engelli bireylerin eşit yurttaşlık haklarına ulaşmasını engellemektedir. Toplumun en dezavantajlı kesimlerinden biri olan engellilerin hak temelli yaklaşımla desteklenmesi, ayrımcılıkla etkin mücadele edilmesi ve katılımcı, erişilebilir kamu hizmetlerinin geliştirilmesi için sorunların bütünlüklü şekilde ele alındığı bir Meclis Araştırması açılması elzemdir. Türkiye’de engelli yurttaşların karşı karşıya kaldıkları çok yönlü sorunların tespit edilmesi, mevcut kamu politikalarının etkinliğinin değerlendirilmesi ve çözüm önerilerinin geliştirilmesi amacıyla bir Araştırma Komisyonu kurulmasını ve bu hususta Anayasa’nın 98’inci İçtüzüğü’nün 104’üncü ve 105’inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederim.

Öznur Bartin

Hakkâri Milletvekili

GEREKÇE

Türkiye’de engelli bireyler, anayasal eşitlik ilkesi ve uluslararası insan hakları sözleşmeleri kapsamında tüm yurttaşlarla eşit haklara sahip olmakla birlikte, gündelik yaşamda bu haklara fiilen erişmekte ciddi zorluklarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Mevcut yasal düzenlemelere ve kurumsal yapıların varlığına rağmen, engelli bireylerin eğitim, istihdam, sağlık hizmetleri, erişilebilirlik, sosyal haklar ve ayrımcılıkla mücadele gibi temel yaşam alanlarında maruz kaldıkları yapısal eşitsizlikler ve dışlayıcı pratikler devam etmektedir.

Aile Bakanlığı 2023 verilerine göre, kayıtlı engelli birey sayısı 2,5 milyon civarındadır. 2023-2024 eğitim yılı verilerine göre, kaynaştırma eğitimi kapsamında eğitimine devam eden engelli çocuk sayısı ilkökul düzeyinde yaklaşık 164.000, ortaokul düzeyinde 179.000 civarındadır. Bu rakamlar, eğitim hakkının erişilebilirliği konusunda sınırlı bir ilerlemeye işaret etmektedir. Okullarda erişilebilir altyapı eksikliği, özel eğitimli personel yetersizliği, işaret dili bilen öğretmen eksikliği ve uygun materyal eksikliği gibi faktörler, engelli çocukların kaliteli eğitime erişimini zorlaştırmaktadır. Ayrıca, okul öncesi ve yükseköğretim düzeyinde engelli bireylerin temsil oranları son derece düşüktür.

Yasal olarak kamu kurumlarında %4, özel sektörde %3 engelli istihdam kotası bulunmakta; ancak bu kota uygulamaları çoğunlukla şekli düzeyde kalmakta, işverenler istihdam yerine para cezasını tercih etmektedir. 2023 itibarıyla istihdam edilen engelli birey sayısı 90.131 iken, işgücüne katılım oranı sadece %22 seviyesindedir. Engelli bireyler çoğunlukla düşük vasıflı, güvencesiz ve ayrımcılığa açık iş alanlarına yönlendirilmekte, çalışma yaşamında erişilebilir ortamların sağlanamaması büyük engeller yaratmaktadır.

Engelli bireylerin sağlık hizmetlerine erişim oranı yalnızca %60 seviyesindedir. Sağlık kuruluşlarının büyük kısmı fiziksel erişilebilirlik, tercüman desteği (özellikle işaret dili) ve psikolojik danışmanlık hizmetleri açısından yeterli değildir. Özellikle kırsal bölgelerde engelliler hem fiziksel hem ekonomik nedenlerle temel sağlık hizmetlerine erişmekte zorlanmaktadır. Türkiye’de hâlâ yaygın ve etkin bir “Engellilik Taraması” veya “Rehabilitasyon Erişimi” programı bulunmamaktadır.

5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun’da kamuya açık tüm binaların ve ulaşım araçlarının erişilebilir hale getirilmesi zorunlu kılınmıştır. Ancak uygulamada denetim ve yaptırımlar yetersizdir. Kamu binalarının büyük bölümü halen rampasız, asansörsüz veya işaretleme sistemlerinden yoksundur. Toplu taşıma sistemlerinde de benzer sorunlar gözlenmektedir. Dijital alanda ise kamu portallarında belli başlı düzenlemeler yapılmış olsa da özel sektör ve eğitim uygulamalarında erişilebilirlik halen ihmal edilmektedir.

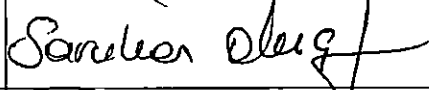
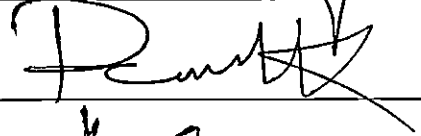
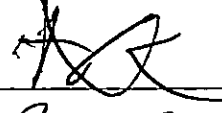
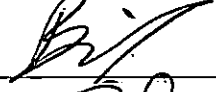
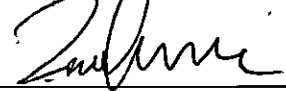
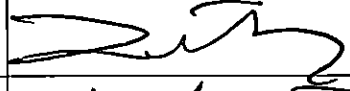
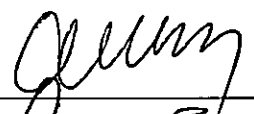
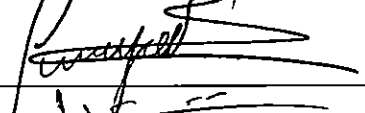
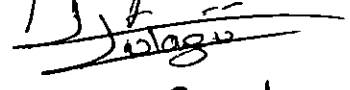
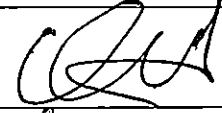
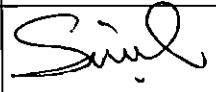
Engelli yurttaşlara yönelik sosyal yardımların kapsamı yetersizdir. Engelli aylıkları, evde bakım destekleri, ÖTV/MTV muafiyetleri gibi destekler gelir testine ve bürokratik işlemlere bağlanmış durumdadır. Bu durum pek çok hak sahibinin yardım mekanizmalarına ulaşamamasına neden olmaktadır. Ayrıca bu yardımlar, yaşam maliyetleri göz önünde bulundurulduğunda, engelli bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamaya yetmemektedir.

Her ne kadar Anayasa'nın 10. maddesi eşitlik ilkesini güvence altına alsın da engelli bireyler hem kamusal hem özel alanda ayrımcılığa uğramaktadır. Engelli kadınlar, bu ayrımcılığı cinsiyet temelli eşitsizlikle birlikte iki kat daha ağır yaşamaktadır.

Önyargılar, dışlayıcı dil, kamu personelinin eğitimsizliği ve toplumsal bilinç eksikliği, engelli bireylerin sosyal hayata katılımını ciddi şekilde sınırlandırmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının bu alanda yürüttüğü mücadeleye rağmen, ayrımcılıkla mücadele politikaları hâlen etkili ve bütüncül değildir.

Türkiye, BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme'yi onaylamış; ancak sözleşmenin öngördüğü yükümlülükleri hayata geçirme konusunda yavaş ilerleme kaydedilmiştir. Ulusal düzeyde hazırlanan Eylem Planları'nın sahadaki karşılığı sınırlıdır. Kurumlar arası eşgüdüm eksikliği, denetim mekanizmalarının zayıflığı ve yerel yönetimlerdeki kaynak eksiklikleri engelli haklarının korunmasını zorlaştırmaktadır.

Engelli yurttaşların yaşamın tüm alanlarında karşılaştığı çok boyutlu yapısal sorunlar, yalnızca sosyal yardım politikalarıyla çözülebilecek nitelikte değildir. Bu sorunların kapsamlı biçimde tespiti, kamu politikalarının yeniden yapılandırılması, kurumlar arası eşgüdümün sağlanması ve hak temelli bir yaklaşımla çözüm önerilerinin geliştirilmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılması, engelli yurttaşlarımızın haklarına kavuşmaları açısından tarihsel önemde ve elzemdir.

1	NEJLA DEMİR	AĞRI	
2	FERİT ŞENYAŞAR	ŞANLIURFA	
3	CEYLAN AKÇA CUPOLO	DİYARBAKIR	
4	İBRAHİM AKIN	İZMİR	
5	KEZBAN KONUKÇU	İSTANBUL	
6	HAKKI SARUHAN OLUÇ	ANTALYA	
7	PERİHAN KOCA	MERSİN	
8	AYTEN KORDU	TUNCELİ	
9	BERİTAN GÜNEŞ ALTIN	MARDİN	
10	ZEYNEP ODUNCU KUTEVİ	BATMAN	
11	MEHMET ZEKİ İRMEZ	ŞIRNAK	
12	HEVAL BOZDAĞ	AĞRI	
13	OSMAN CENGİZ ÇANDAR	DİYARBAKIR	
14	SÜMEYYE BOZ	MUŞ	
15	ÖMER FARUK HÜLAKÜ	BİNGÖL	
16	ONUR DÜŞÜNMEZ	HAKKARİ	
17	GEORGE ASLAN	MARDİN	
18	SEMRA ÇAĞLAR GÖKALP	BİTLİS	
19	BURCUGÜL ÇUBUK	İZMİR	
20	CELAL FIRAT	İSTANBUL	